

УДК 323.2:659.4]:[352/354.073.533:[316.32:004]](477)
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.31.25>

ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Олександр Чубатенко

*Національна академія державного управління при Президентові України,
кафедра парламентаризму та політичного менеджменту,
вул. А. Цедіка, 20, 03057, м. Київ, Україна*

У статті йдеться про те, що трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні, характеризуються бурхливим розвитком політичних технологій. Суть транзитивного суспільства, в якому перебуває Україна, вимагає не лише автоматичного запозичення технологій соціального та політичного управління від інших, більш демократичних країн, а й проведення роботи з розробки системи власних політичних і соціальних технологій, які б були притаманні Україні.

На відміну від традиційного суспільства, де перевага надавалася зверхності та відчуженості у відносинах між державою та владою, інформаційне суспільство запроваджує нову форму взаємодії між державою та суспільством – партнерство, яке ґрунтується на взаємній залежності. Цей підхід є актуальним під час розвитку системи публічного управління, де всі зацікавлені сторони можуть взяти участь у розробці і реалізації політики, яка проводиться в державі, використовуючи відповідні політичні технології.

Стаття розглядає етимологію поняття «політичні технології», визначення, які даються різними науковцями, а також функції, які виконують в суспільстві політичні технології.

Це є досить актуальним для України, оскільки у разі трансформації від авторитаризму до демократії є необхідність не лише теоретичного осмислення політичних технологій, а й їх відповідної розробки і впровадження. Через це практична реалізація демократичних реформ відбувається через впровадження нових видів політичних технологій у практику публічного управління.

Сказано, що розвиток інформаційного суспільства призвів до того, що політичні технології стали масовим явищем, а система публічного управління дала змогу розширити взаємодію влади і громади, чим забезпечила політичну участь та політичну діяльність.

У висновках йдеться, що в умовах формування інформаційного суспільства та у разі побудови системи публічного управління значної ваги набувають адресні технології, які забезпечують безпосередню комунікацію владних установ та громадян. Інформаційні можливості, які є складовою частиною політичних технологій, дають змогу органам влади бути на безпосередньому зв'язку з кожним громадянином, прислуховуватися до його думки та звертати увагу на проблеми, вирішення яких він потребує.

Ключові слова: політичні технології, виборчі технології, публічна влада, інформаційне суспільство, технології.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні, характеризуються бурхливим розвитком політичних технологій. Сама суть транзитивного суспільства, в якому перебуває Україна, вимагає не стільки механічного запозичення технологій у сфері соціального та політичного управління, що були розроблені в інших демократичних країнах та адаптовані до національних і культурно-історичних особливостей нашого суспільства, скільки у винайденні особливої та унікальної системи політичних і соціальних технологій. Від вирішення цього завдання значною мірою залежить і результативність проведення соціально-політичних реформ.

Фундаментальна трансформація людства, яка пов'язана з переходом від індустріального до інформаційного суспільства, несе із собою зміни у відносинах між владою та народом. Як зазначає І. Поліщук, «якщо у традиційному суспільстві панувала філософія зверхності та відчуженості у відносинах між державною владою і народом, то в епоху модерну формується принципово нова філософія – взаємної залежності і партнерства між державною владою та її джерелом – народом» [13, с. 51].

Подібний підхід стосується і публічного управління, де всі зацікавлені сторони можуть взяти участь у розробці і реалізації державної політики за допомогою відповідних технологій, які належать до політичних. Політичні технології, як різновид технологій соціальних, широко використовуються у політичній інженерії, у розробці державної політики, у процесах політичного реформування та різноманітних політичних комунікаціях. Також політичні технології беруть участь у боротьбі за владу, створенні політичних партій та об'єднань.

За Ф. Уебстером, велика кількість технологічних інновацій, якими характеризується настання інформаційного суспільства, повинна неминуче призвести до соціальної перебудови [14].

Феномен політичних технологій торкається багатьох наукових напрямів та є предметом вивчення цілої низки наук – політології, соціології, правознавства, державного управління тощо. Провідними науковцями, які займалися вивченням політичних технологій, є вітчизняні та зарубіжні політологи, правознавці, психологи, соціологи, що досліджують політико-правові аспекти використання політичних технологій. Так, характеристики політичних технологій та їхнього місця у структурі демократичних соціально-політичних відносин присвячені праці Л. Гонсалеса, Р. Даля, Д. Істона, Дж. Санторі, С. Хантінгтона, В. Бебика, Л. Кочубей, Д. Видріна, Г. Почепцова та інших.

Разом із тим, незважаючи на низку досліджень у сфері політичних технологій, досі в українській науці відчувається брак системних і комплексних досліджень політичних технологій та їх особливостей у системі публічного управління в процесі формування інформаційного суспільства.

Тому метою статті є дослідження політичних технологій в органах публічної влади в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні.

Одним з найважливіших різновидів політичних технологій є виборчі технології. За умов зростаючої конкуренції ефективно використання спеціальних політичних технологій допомагає у виборчій кампанії здобувати владу, що є основною метою діяльності політичних акторів.

Якщо дослідити етимологію поняття «політичні технології», то воно складається з трьох грецьких слів: 1) *politike* – що тлумачиться як мистецтво управління державою (полісом), або *politicas* – державний діяч, державний посадовець, людина, що наділена владою; 2) *tes* – мистецтво, майстерність, майстер, ремесло; та 3) *logos* – наука, вчення [5, с. 468].

Галузь знань, яка займається вивченням поведінки людей та людських відносин, має власні технології, які належать до соціальних. Соціальні технології розрізняють за сферами громадського життя – економічна, правова, моральна тощо.

Політичні процеси також піддаються технологізації. Оскільки існує гостра конкуренція між політичними силами, то умови суперництва актуалізують питання політичних технологій як особливий тип технологій соціальних, які реалізуються у сфері політики.

Основний напрям застосування політичних технологій – це зміни в політиці з боку тих, хто їх використовує. Як правило, зміни в політиці пов'язані зі змінами владних питань. Тому першочергово слід розглядати політичні технології як засоби отримання влади та розпорядження нею.

Науковці дають багато різних визначень поняття «політичні технології». Так, відомий український політолог А. Колодій під політичними технологіями розуміє систему прийомів, технік послідовного досягнення бажаного результату в тій чи іншій сфері політичної діяльності [11].

Л. Кочубей вважає, що політичні технології – це широке за обсягом поняття і воно включає в себе програму уряду з аграрних, екологічних, економічних питань тощо. Застосування технологій у політиці визначається як система послідовних дій, які спрямовані на досягнення наявного необхідного результату [8].

У широкому розумінні під технологіями в політиці розуміються будь-які технології, які певним чином визначають зміст і форму політичних процесів, їх будову, функціонування політичної системи, впливають на поведінку суб'єктів політики [9, с. 390].

А. Пойченко першим з вітчизняних дослідників почав вивчати політичні технології. У своїй праці «Політика: теорія і технології діяльності» [10] він запропонував певні політичні технології в процесі дослідження політики як діяльності, яка спрямована на розв'язання та запобігання конфліктам. За його твердженням, політичні технології є системою послідовних дій політичних суб'єктів, які спрямовані на досягнення наперед визначеного політичного результату.

За К. Вашенко, політичні технології є важливим елементом політичної культури суспільства загалом та окремих політичних суб'єктів зокрема. Він визначає політичні технології не лише як певний набір методів та правил, які використовуються для досягнення визначених цілей у політиці, але й як систему способів реалізації політичних цінностей суб'єкта в процесі здійснення ним політичної діяльності [2, с. 52].

Політичні технології розглядаються як сукупність послідовних процедур, прийомів і способів діяльності, які застосовуються як найбільш оптимальна та ефективна реалізація цілей і задач певних суб'єктів у вказаний час та у вказаному місці [7].

Розглядаючи політичні технології як інструмент політичного управління, їх перелік можна здійснювати за напрямками політичної діяльності: технології політичного аналізу і консультування; прийняття політичних рішень; технології управління конфліктами; технології управління переговорними процесами; лобіювання; виборчі і піар-технології, політична реклама, інформаційні технології тощо [8].

Політичні технології мають свої різновиди. Так, М. Головатий вважає, що політичні технології існують у різних видах, а саме: розробка і ухвалення певних політичних проєктів; технології формування політичної влади; виборчі технології; технології організації діяльності політичних партій, організацій, громадських об'єднань; технології організації громадської свідомості, політичної культури; технології формування громадської думки; технології узгодження суспільних інтересів; технології розв'язання політичних конфліктів тощо [3].

Так, розглядаючи поняття «політичні технології», можемо звернутися до визначення І. Рейторовича, який зазначає, що під політичними технологіями розуміють сукупність послідовно застосовуваних процедур, прийомів і способів діяльності, які спрямовані на реалізацію завдань і цілей суб'єкта політичної діяльності. Політологічний енциклопедичний словник визначає політичні технології як сукупність методів і систем послідовних дій, які спрямовані на досягнення необхідного політичного результату [4, с. 544].

Ці визначення містять цільовий і структурно-функціональний аспекти політичних технологій.

Політичні технології поширюються на всю сферу політичної влади та державного управління, а через це вони охоплюють як легальні, так і нелегальні процеси застосування

влади. Це веде до можливості застосування прийомів і процедур, які носять незаконний характер або не відповідають політичним традиціям (проведення фіктивних виборів, маніпулювання суспільною думкою, терористичні акції тощо). Разом із тим політичні технології дають змогу вирішувати різноманітні завдання, які стосуються політичного життя.

Досить поширеним останнім часом є явище «політичні антитехнології». Д. Видрін їх визначає як політичні прийоми досягнення приватного або небажаного результату у разі існування загальних і довгострокових наслідків прийнятих рішень [2, с. 262].

Суть антитехнологій полягає в тому, що вони несуть деструктивність, знаходяться поза моральними якостями та проявляються у негативних якостях громадської думки. До антитехнологій належать популізм, навішування ярликів на конкурентів, підміна понять, маніпуляції з термінами і цифрами тощо.

Ставлення до політичних технологій почало змінюватися зі зміною функцій держави та політичної влади внаслідок розвитку демократичних інститутів та формування демократичних традицій. Першими країнами, яких торкнулися ці зміни, стали країни заходу в процесі розбудови інститутів громадянського суспільства.

Політичні технології виступають найважливішим складником у життєдіяльності соціуму. Задовольняючи ті чи інші потреби, вони забезпечують реалізацію та оптимізацію функціонування політичної сфери суспільства. За тим важливим місцем, яке політичні технології посідають у суспільстві, вони можуть вважатися політичними інститутами, тобто бути формами політичної раціональної спільної діяльності індивідів. Також вони виступають у формі політичних процесів як змін соціально-політичних явищ у просторі та часі. Вони можуть бути формою політичної комунікації, а саме забезпечувати інформаційний обмін у суспільстві.

Розвиток інформаційного суспільства призвів до того, що політичні технології стали масовим явищем, а система публічного управління дала змогу розширити взаємодію влади та громади і зблизити політичну участь та політичну діяльність.

Нині важливою стає розробка і реалізація механізмів з вирішення соціальних конфліктів, які б дали змогу попередити негативні впливи на суспільство, оскільки на нього систематично здійснюють тиск різні політичні сили, а також шкодять різні непопулярні рішення, які приймаються державними інститутами та політичними лідерами.

Політичні актори шляхом легітимізації мають змогу отримати довіру громадян до політики, яку вони проводять. Це може ефективно здійснюватися через інформаційні засоби комунікації. Потреба в такій легітимізації стає необхідною після відходу від авторитаризму і побудовою системи публічного управління. При цьому ефективність публічного управління залежить від того, як влада може домовитись із суспільством, організувати з ним своєчасний та ефективний діалог. Основну роль у цих процесах відіграють політичні технології.

В Україні таке питання є досить актуальним, оскільки у разі трансформації від авторитаризму до демократії є необхідність не лише теоретичного осмислення політичних технологій, а й відповідної їх розробки і реалізації. Через це найважливішим напрямом практичної реалізації демократичних реформ є впровадження нових видів політичних технологій у практику публічного управління.

В Україні є два основні види політичних технологій. Це технології, які спрямовані на здобуття й утримання влади та системоутворюючі технології, які реалізуються у стратегічному розвитку суспільних інституцій. Для реалізації власних амбіцій у владі політичні актори вдаються до використання сучасних політичних технологій, які дають змогу забезпечити громадську та публічну підтримку їхнім діям.

Поєднуючи інформаційні можливості як основу сучасних політичних технологій, можемо сказати, що сучасна політична система знаходить додаткові можливості до саморегулювання за допомогою ефективних інформаційних технологій, які використовуються у політичній діяльності.

Досліджуючи політичні технології в системі публічного управління, необхідно зрозуміти саме явище публічного управління та його особливості в Україні.

Так, становлення та поширення системи публічного управління відбулося у зв'язку з еволюцією соціально-економічної системи, що призвело до трансформації системи державного управління у систему регулювання суспільства. Якщо в державному управлінні об'єктом виступала держава, то у публічному управлінні об'єктом виступає суспільство та кожен громадянин окремо.

Характерною особливістю публічного управління є передача частини функцій держави органам місцевого самоврядування, приватному сектору та неурядовим організаціям. Це призвело до того, що питання управлінських функцій у сфері публічного управління можуть взяти на себе не лише органи державної влади, а й інституції місцевого самоврядування, громадські організації та юридичні особи. Це відбувається у випадках, коли їх діяльність торкається суспільних справ [6, с. 117].

Під публічністю прийнято розуміти властивість управління, яка орієнтована на суспільні інтереси, відкритість для громадян, зв'язок з територіальною спільністю населення. При цьому бажаною є участь усіх зацікавлених осіб у розробці та реалізації державної політики.

З настанням інформаційного суспільства та поширенням інформаційних можливостей на політичні технології інформаційний складник набув принципово іншого значення. Ефективне використання інформаційних ресурсів підвищує якість управлінських рішень публічних органів влади.

Інформаційний процес значною мірою впливає на розвиток системи публічного управління, оскільки для реалізації своїх функцій використання інформаційного складника у політичних технологіях вимагаються нові методи управління, що включають використання інформаційних технологій. Тісний зв'язок влади і громадськості веде до того, що влада є залежною від інтересів населення, а громадяни отримують змогу впливати на владу. Це є основною ознакою публічного управління.

Нові можливості інформаційних технологій забезпечують відкритість і прозорість діяльності органів публічної влади. Громадськість формує можливість контролювати органи влади, а прозорість дій спонукає до проведення ефективної політики та забезпечує громадський контроль з боку населення. Це веде до підвищення довіри до органів влади з боку громадян. Прикладом прозорості органів влади є системне інформування громадян про роботу та залучення представників суспільства до формування публічної політики та надання оцінки їх роботі.

Інформаційність політичних технологій прямо дозволяє розширити їх можливості та підвищити ефективність у публічних органах влади, оскільки за їх допомогою стає можливим налагодити прямий комунікаційний зв'язок між владою та громадянами. Такий підхід розширює можливості поняття «адресні технології», які з інформаційними можливостями набули нової форми. Це є однією з основних ознак публічного управління, де між органами влади та громадянами існує безпосередня комунікація через різноманітні інформаційні засоби.

Так, персональні комп'ютери та мережа Інтернет дають змогу запровадити принцип діалогового зв'язку, де посадові особи можуть вести комунікацію з населенням, отримувати

вати інформацію про проблемні та невирішені питання в громаді, а також обговорювати шляхи їх розв'язання. За допомогою цих технологій пересічні користувачі Інтернет можуть висловлювати свої думки стосовно реалізації публічної політики.

Найбільшого успіху ці технології досягли у виборчому процесі, де переважно мають місце виборчі технології, які є складником технологій політичних. Так, ефективні дії комунікації між потенційним виборцем та кандидатом в органи влади дають змогу порушувати ті проблеми, які хвилюють громадян.

Оскільки специфіка виборчих технологій спрямована на здійснення регулювання поведінки виборців, то можемо зазначити, що це новий метод боротьби за виборців.

Становлення інформаційного суспільства спрямувало виборчі технології на інноваційний підхід, а можливості використання інформаційних технологій у виборчому процесі постійно розширюються. Підвищення рівня можливостей використання виборчих технологій з високим вмістом інформаційної компоненти дало змогу піднести на новий рівень взаємини між політиками-кандидатами та потенційними виборцями, а саме перевести ці відносини у форму партнерських стосунків [13].

Важливість вивчення політичних технологій полягає в тому, що під час політичної боротьби, зокрема протягом виборів, відбувається формування органів влади відповідно до результатів виборів. Через це якість проведеної виборчої кампанії несе за собою в майбутньому ефективність законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

З вищенаведеного можемо зробити висновок про те, що з трансформацією системи державного управління у систему публічного управління політичні технології найбільше проявляються у сфері соціальної взаємодії, діалогу та партнерства, оскільки за їх допомогою встановлюється стійкий зв'язок влади та громадськості, який проявляється у формі партнерського діалогу між громадянами та органами публічної влади.

У сучасних політичних процесах розвитку системи публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства на перше місце виходять адресні технології, які забезпечують безпосередню комунікацію публічних владних установ та громадян. Сучасні інформаційні можливості дають змогу владі чути конкретно кожного громадянина, прислухатися до його думки та звертати увагу на проблеми, вирішення яких він потребує.

Визначення якісних характеристик політичних технологій у період реформування державно-владного апарату є дуже необхідним. Немає жодних сумнівів про те, що в політиці та в державному управлінні наявні певні технології, яких необхідно дотримуватися.

Список використаної літератури

1. Ващенко К.О. Політичні технології як чинник демократичного розвитку суспільства : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 1999. 184 с.
2. Видрін Д. Політика: історія, технологія, екзистенція. Київ : Либідь, 2001. 432 с.
3. Головатий М. Мистецтво здобувати владу. *Політичний менеджмент*. 2003. № 1. С. 49–53.
4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. – 820 с.
5. Жиган Д.Ф. Політичні технології: теоретико-методологічні засади дослідження політичних технологій. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. № 64. С. 466–474.
6. Зінчук М.І. Генезис наукового розуміння поняття публічного адміністрування в світі та Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 19. С. 117–122.
7. Королько В.Г. Основы публик рилейшнз. Київ : Ваклер, 2002. 612 с.

8. Кочубей Л.О. Виборчі технології: політичний аналіз (на прикладі виборів до парламенту сучасної України) : монографія. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 280 с.
9. Куценко Є.В. «Виборчі технології» як наукова категорія: сутність і класифікація. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса*. 2007. № 1. С. 387–403.
10. Пойченко А.М. Політика: теорія і технології діяльності. НАН України, Ін-т нац. відносин і політол. Київ : (б.в.), 1996. 164 с.
11. Політологія. / За редакцією А. Колодій. Київ, 2003.
12. Поліщук І.О. Виборчі технології: сутність та різновиди. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2015. № 4. С. 106–112.
13. Поліщук І.О. Постмодерні трансформації взаємодії між народом і владою. *Політичний менеджмент*. 2010. № 1 (40). С. 43–53.
14. Узбестер Ф. Теории информационного общества. Москва : Аспект-пресс, 2004. 400 с.

POLITICAL TECHNOLOGIES IN PUBLIC AUTHORITIES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF FORMING INFORMATION SOCIETY

Oleksandr Chubatenko

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine,

Department of Parliamentarism and Political Management

A. Tsedika str., 20, 03057, Kyiv, Ukraine

The article says, that the transformation processes taking place in Ukraine are characterized by the rapid development of political technologies. The essence of a society in transition requires not only the automatic borrowing of social and political management technologies from others, more democratic countries, but also developing a system of its own political and social technologies that would be inherent to Ukraine.

Unlike traditional society, where preference was given to supremacy and alienation in the relationship between state and government, the information society introduces a new form of interaction between the state and the society – a partnership based on interdependence. This approach is relevant in developing public administration, where all stakeholders can take part in developing and implementing policies pursued in the state, using appropriate political technologies.

The article examines the etymology of the “political technology” concept, the definitions given by various scholars, as well as the functions performed by political technologies in society.

It is said that developing the information society has led to the fact, that the political technology has become a mass phenomenon, and the system of public administration has expanded the interaction of government and community, thus ensuring political participation and political activity.

This is quite relevant for Ukraine, because in the transformation from authoritarianism to democracy there is a need not only for a theoretical understanding of political technologies, but also for their appropriate development and implementation. Because of this, the practical implementation of democratic reforms is through the introduction of new types of political technologies in the practice of public administration.

The conclusions say that in the conditions of forming information society and in building the system of public administration, targeted technologies that provide direct communication between government agencies and citizens are gaining significant importance. The information possibilities that are part of the political technologies allow the authorities to be in direct contact with each citizen, listen to their opinion and pay attention to the problems he needs to solve.

Key words: political technologies, election technologies, public authorities, information society, technologies.